

THƯ VIỆN ĐẠI HỌC VÀ VIỆC ĐỔI MỚI PHƯƠNG PHÁP HỌC TẬP CỦA SINH VIÊN

LÊ QUỲNH CHI*

TÓM TẮT

Thư viện đại học đã và đang từng bước khẳng định vị thế của mình trong phục vụ đào tạo và nghiên cứu khoa học. Là một bộ phận của cộng đồng học tập, thư viện kết nối người học như những đối tác toàn diện trong quá trình học, hỗ trợ sinh viên định hình và tham gia vào các hoạt động học tập. Thư viện là môi trường học tập tốt, là địa chỉ đáng tin cậy trong việc cung cấp thông tin, tạo động cơ học tập, hình thành kỹ năng đọc tài liệu, kỹ năng tìm kiếm, khai thác các nguồn tài liệu đáp ứng yêu cầu đổi mới phương pháp học tập của sinh viên.

Từ khóa: thư viện đại học, phương pháp học tập của sinh viên.

ABSTRACT

University library and the renovation in students' learning methods

University library plays an important role in the service of education and scientific research. As a part of learning community, library connects learners - comprehensive partners - in their learning process; supports them to determine and participate in learning activities. Library is a good learning environment and reliable source to provide information, motivate learning, and form material reading skills as well as the ones of searching and utilizing resources for students to meet the requirements of renovation in students' learning methods.

Keywords: university library, the students' learning methods.

1. Đặt vấn đề

Đổi mới phương pháp dạy và học là một trong những yêu cầu cấp bách trong ngành giáo dục, từ giáo dục mầm non đến giáo dục đại học. Từ tinh thần bốn trụ cột của giáo dục mà Unesco đưa ra “Học để biết, học để làm, học để cộng tác với người khác và học để tự khẳng định mình”, ở hầu hết các nước, chương trình giáo dục đã chuyển từ cách tiếp cận nội dung “người học học được những gì” sang tiếp cận năng lực “người học làm được những gì”.

Bên cạnh các yếu tố người dạy, người

học, phương pháp và các phương tiện hỗ trợ cho việc dạy và học phải được đổi mới sao cho người học chủ động trong quá trình tiếp thu, lĩnh hội những tri thức mới, trở thành người năng động, sáng tạo, thích ứng với sự phát triển nhanh chóng như vũ bão của khoa học và công nghệ. Tạo điều kiện cho việc đổi mới này được tiến hành có hiệu quả, không thể không đề cập đến vai trò của thư viện trường đại học.

Thực tế là việc đổi mới phương pháp học tập bậc đại học hiện nay gặp rất nhiều khó khăn. Đa số sinh viên vẫn quen với phương pháp học truyền thống từ phổ thông, nên thiếu khả năng độc lập tư duy,

---

* ThS, GD Thư viện Trường ĐHSPTP HCM

sáng tạo và kỹ năng, kỹ xảo tiếp nhận tri thức. Nhiều tri thức, kỹ năng, thậm chí tri thức, năng lực cơ bản không thể chỉ học trên lớp, mà phải học qua nhiều kênh thông tin khác nhau tại thư viện: tham khảo sách, báo, tạp chí, mạng internet và các phương tiện thông tin khác. Với ý nghĩa đó, thư viện có tác động tích cực đến phương pháp học tập của sinh viên trong quá trình tham gia học tập tại bất kỳ một ngôi trường đại học nào.

2. Thư viện và việc đổi mới phương pháp học tập của sinh viên

Việc đào tạo bậc đại học chỉ thực sự có chất lượng khi hoạt động học tập của sinh viên được thực hiện trong cả bốn môi trường: *lớp học, thư viện, cơ sở thực nghiệm và môi trường thực tế*. Thư viện trường đại học đã và đang từng bước khẳng định vị thế của mình trong phục vụ đào tạo và nghiên cứu khoa học; là nơi cung cấp tri thức phong phú, tạo điều kiện cho sinh viên cập nhật tri thức, nâng cao trình độ, phát huy khả năng tự học, tự nghiên cứu. Sinh viên phải học một cách thông minh hơn, chủ động hơn qua phân tích, tổng luận những tài liệu có được do tìm tòi ở thư viện.

Ảnh hưởng của thư viện đại học đến việc đổi mới phương pháp học tập của sinh viên thể hiện rõ nét qua các khía cạnh sau đây:

2.1. Tạo môi trường đổi mới phương pháp học tập cho sinh viên

Sự tác động của công nghệ thông tin, sự biến đổi các yếu tố bên trong môi trường hoạt động thư viện, sự liên kết, chia sẻ và chuẩn hóa các hoạt động thông tin nói chung, thư viện nói riêng đã và

đang ảnh hưởng mạnh mẽ đến toàn bộ hoạt động của các thư viện, đặc biệt là hệ thống các thư viện trường đại học.

Khoảng 10 năm trở lại đây, một số thư viện đã được cấp kinh phí từ nhiều nguồn khác nhau để cải tạo, xây dựng thư viện hiện đại. Có 22/88 thư viện ở nhóm các trường đại học được hưởng lợi từ dự án Giáo dục đại học với mức đầu tư thấp nhất là khoảng 500 000 USD. Ngoài một số thư viện được đầu tư lớn như Thư viện Tạ Quang Bửu (Trường Đại học Bách khoa Hà Nội) đầu tư 199 tỉ đồng, các trung tâm học liệu Cần Thơ, Huế, Đà Nẵng, Thái Nguyên được tài trợ khoảng 5 -9 triệu USD/1 trung tâm từ kinh phí của tổ chức Atlantic Philantropies (nguồn tin từ Bộ Giáo dục và Đào tạo).

Hệ thống thư viện của các trường đại học tại Hà Nội, TPHCM, Đà Nẵng, Huế, Cần Thơ... đã chuyển đổi từ phương thức phục vụ đóng sang phục vụ mở, thiết kế và quản trị cổng thông tin điện tử hiện đại, cập nhật để phục vụ bạn đọc nhanh chóng và kịp thời. Việc ứng dụng kỹ thuật công nghệ thông tin vào hoạt động thư viện cho phép các thư viện tổ chức các sản phẩm, dịch vụ hiện đại: xây dựng các cơ sở dữ liệu quản lý bạn đọc, quản lý tài liệu, các bộ sưu tập số hóa, xây dựng trang web, bản tin điện tử, các dịch vụ phục vụ mượn trả tự động theo mã vạch, tổ chức dịch vụ tra cứu internet, dịch vụ photo tài liệu, dịch vụ cung cấp thông tin theo yêu cầu, v.v..

Nhiều thư viện đại học được đầu tư xây dựng cơ sở vật chất, mua sắm trang thiết bị hiện đại, bổ sung nguồn lực thông tin phong phú với đội ngũ cán bộ chuyên

nghiệp, tận tình đã hoạt động hiệu quả thể hiện qua số lượt người sử dụng thư viện ngày càng tăng trong từng năm học (Thư viện Trung tâm ĐHQG TP HCM, năm học 2009-2010 có khoảng 50 000 lượt mượn về nhà và hơn 200 000 lượt mượn đọc tại chỗ, tăng 800 lượt; Thư viện Đại học Bách Khoa TP HCM năm học 2007-2008 tăng 6 590 lượt, năm học 2009-2010 tăng 730 lượt; Thư viện Đại học Sư phạm TP HCM phục vụ 92 427 lượt bạn đọc trong năm học 2009-2010, tăng 642 lượt so với năm học trước (nguồn tin từ báo cáo tổng kết năm học của các thư viện).

Theo kết quả khảo sát từ đề tài nghiên cứu khoa học “*Xây dựng thư viện đáp ứng với việc thay đổi phương pháp học tập mới của sinh viên Trường Đại học Sư phạm TP HCM*” [1], trong tổng số 929 sinh viên tham gia khảo sát về mục đích sử dụng thư viện, có 700 sinh viên (chiếm 74,1%), cùng chung nhận định “mục đích sử dụng thư viện là học tập, nghiên cứu” và 193 sinh viên (chiếm 20,4%) truy cập internet. Đến thư viện để giải trí chiếm tỉ lệ rất thấp (35 sinh viên, chiếm 3,7%). Thư viện thực sự là môi trường học tập lí tưởng của sinh viên.

Bảng 1. Mục đích sử dụng thư viện của sinh viên

Mục đích sử dụng thư viện	N	%
Học tập, nghiên cứu	700	74,1
Giải trí	35	3,7
Truy cập internet	193	20,4
Khác	1	0,1
Tổng cộng người trả lời	929	98,3
Không trả lời	16	1,7
Tổng cộng	945	100

2.2. Tạo động cơ học tập, hình thành thói quen tra cứu, tham khảo tài liệu nhằm đổi mới phương pháp học tập của sinh viên

Hiện nay, phương pháp giáo dục truyền thống, giáo dục thụ động không còn phù hợp, thay vào đó là phương pháp giáo dục chủ động, giáo dục khả năng tự học, tự nghiên cứu của sinh viên. Với phương pháp giáo dục mới, giảng viên là người thiết kế, hướng dẫn, sinh viên phải tự tìm kiếm tri thức, tham khảo các vấn đề liên quan đến môn học trước khi đến lớp, tự hoạt động theo cách riêng, độc lập và sáng tạo. Kết quả của phương pháp giáo dục như vậy sẽ hình thành cho người học kĩ năng chọn lựa

thông tin, phân tích, so sánh, đánh giá tổng hợp những kiến thức thu thập được để đưa ra những kết luận cần thiết.

Cũng theo kết quả khảo sát từ đề tài nghiên cứu [1], trong tổng số 945 sinh viên tham gia khảo sát, có 520 cho ý kiến, chiếm 55,5% (Mỗi sinh viên có thể đưa ra nhiều yếu tố để tạo nên phương pháp học tập tích cực). 480/520 sinh viên từ năm nhất đến năm thứ tư đều có chung nhận định: trong những yếu tố tạo nên phương pháp học tập tích cực, *yếu tố tự học, tự tìm tòi, tự nghiên cứu tài liệu* là quan trọng nhất, chiếm tỉ lệ 21,82%, tương đương 92,3% (tính theo số lượng sinh viên tham gia trả lời).

Bảng 2. Những yếu tố tạo nên phương pháp học tập tích cực

Những yếu tố tạo nên phương pháp học tập tích cực	Số ý kiến	%
Chủ động trong học tập	410	18,64
Tự học, tự tìm tòi, tự nghiên cứu	480	21,82
Phát huy khả năng sáng tạo, tư duy của sinh viên	250	11,36
Học tập độc lập, học theo nhóm	320	14,35
Mời các giảng viên phổ thông để nắm rõ tình hình thực tế và soạn giáo trình cho phù hợp.	15	0,68
Các trang thiết bị học tập phải đầy đủ	450	20,45
Cần tham quan thực tế nhiều	220	10
Cần có sự tương tác giữa giảng viên và sinh viên	55	2,5

Trong quá trình học tập, việc tìm kiếm tài liệu, trao đổi kiến thức và tìm ra phương pháp học tập hiệu quả là rất quan trọng. Tuy nhiên, thực tế không phải bất kỳ một sinh viên nào cũng có điều kiện để mua các loại sách tham khảo, tài liệu cần thiết với điều kiện hạn chế của mình. Ở môi trường đại học, thư viện là một trong những nơi cung cấp tri thức hiệu quả, tiết kiệm nhất cho sinh viên thông qua hệ thống giáo trình, tài liệu tham khảo, tư liệu điện tử đa dạng và phong phú.

Thư viện chú trọng vào việc chọn lọc nguồn tài liệu có giá trị, phù hợp với nhu cầu nghiên cứu, đồng thời tìm nhiều biện pháp để nguồn tài liệu đó đến với sinh viên một cách nhanh nhất, chính xác nhất. Có thể nhận thấy điều này rất rõ qua cách thức tổ chức, quản lý và các phương pháp phục vụ ở các thư viện hiện nay, như thư viện của các trường đại học: Quốc gia Hà Nội, Quốc gia TP HCM, Bách Khoa Hà Nội, Kinh tế TP HCM, Sư phạm Hà Nội, Sư phạm TP HCM...

Với phương châm phục vụ mở, sinh viên được tiếp cận trực tiếp với nguồn tài liệu phong phú, đa dạng. Tài liệu của thư viện được lựa chọn từ nhiều nguồn khác

nhau, được xử lý và sắp xếp trên giá kệ theo từng môn loại tri thức, từ lĩnh vực chung đến lĩnh vực cụ thể, được biên mục thống nhất theo tiêu chuẩn quốc tế và có thể truy cập dễ dàng thông qua hệ thống mạng máy tính.

Xét về khía cạnh tâm lý, khi đến thư viện, bị ảnh hưởng bởi yếu tố lầy lan, sinh viên sẽ tự giác tham gia vào “không khí học tập”, điều đó tác động tích cực trong việc hình thành và phát triển tri thức, từng bước tạo cho sinh viên động cơ học tập, hình thành thói quen đọc sách báo và trở thành nhu cầu không thể thiếu trong quá trình học tập.

2.3. Từng bước hình thành kỹ năng đọc tài liệu, kỹ năng tìm kiếm, khai thác các nguồn thông tin đáp ứng yêu cầu đổi mới phương pháp học tập

Khác học sinh phổ thông trung học, với sinh viên, những kiến thức giảng viên cung cấp chỉ là những gợi ý, chỉ dẫn để có định hướng trong quá trình tiếp cận với kho tàng tri thức của nhân loại. Phương pháp tham khảo tài liệu trong quá trình học tập ở bậc đại học rất quan trọng, không chỉ vì mục đích hoàn chỉnh những kiến thức đã tiếp thu mà còn giúp

sinh viên tự rèn luyện cách học, cách đọc những tài liệu khoa học, phân biệt được sự đúng sai với thái độ có phê phán. Đọc sách không chỉ thu lượm được những điều quý báu về mặt nội dung mà còn học được cách diễn đạt và trình bày từng vấn đề, nâng cao phẩm chất tư duy.

Thực tế đã chứng minh, nhiều sinh viên khi bước vào trường đại học vẫn chưa xác định đúng vai trò của thư viện trong việc hỗ trợ học tập và nghiên cứu. Theo kết quả khảo sát từ đề tài nghiên cứu khoa học “*Xây dựng thư viện đáp ứng với việc thay đổi phương pháp học tập mới của sinh viên Trường Đại học Sư phạm TPHCM*” [1], có 135/945 (chiếm 14,3%) sinh viên trả lời có thể đạt kết quả tốt mà không cần đến thư viện, 324 (chiếm 34,3%) sinh viên “lưỡng lự”. Qua trao đổi trực tiếp, một số sinh viên cho rằng học những gì thầy truyền thụ, học hết mấy cuốn giáo trình là cũng đủ điểm đậu. Sự phụ thuộc vào người dạy đã dẫn đến tâm lí ỷ lại, sinh viên chỉ học thuộc giáo trình, không tìm đọc các tài liệu tham khảo. Chính điều này đã làm giảm mong muốn được học hỏi, khám phá, dẫn đến việc nhiều sinh viên chưa có khả năng tự học, thái độ với việc học chưa tích cực, thiếu sáng tạo, khả năng giao tiếp và hoạt động nhóm còn hạn chế.

Trong quá trình học tập, dù học ở lớp có sự hướng dẫn của người thầy, hay tự học ở thư viện, ở nhà, v.v... sinh viên phải thực hiện nhiều nhiệm vụ cụ thể bằng nhiều dạng hoạt động khác nhau. Kỹ năng đọc tài liệu là một kỹ năng quan trọng, có tính tất yếu, dù là học bất kì một môn học nào, vì thời gian học trên lớp

thường bị hạn chế. Với chức năng góp phần nâng cao chất lượng đào tạo, thư viện mở rộng điều kiện học tập cho sinh viên cả về không gian, thời gian và các lĩnh vực tri thức so với khuôn khổ quy định về nội dung, chương trình và kế hoạch đào tạo của nhà trường. Cán bộ thư viện sẽ là người hỗ trợ, môi giới thông tin, tư vấn, chỉ dẫn những tài liệu liên quan đến khía cạnh mà sinh viên quan tâm, tạo điều kiện tiên quyết để đưa thông tin vào hoạt động học tập có hiệu quả.

Đọc tài liệu có thể xem như là một quá trình tiếp thu kiến thức và là một trong các kỹ năng của hoạt động học tập - là một hoạt động đặc thù và quan trọng của sinh viên. Việc đọc tài liệu của sinh viên có thể thực hiện ở bất cứ nơi nào. Tuy nhiên, đối với tài liệu quý hiếm, những bộ cơ sở dữ liệu chuyên ngành có thể chỉ tìm thấy ở thư viện, vì đây là những tài liệu rất đắt tiền không phải cá nhân nào cũng có đủ kinh phí để mua.

Thư viện không những tạo mọi điều kiện thuận lợi mà còn thực hiện phương châm mang thông tin đến cho sinh viên thông qua các hình thức như: tuyên truyền, phổ biến thông tin, giới thiệu các sản phẩm, dịch vụ thông tin, tổ chức các cuộc thi giới thiệu sách, các buổi trao đổi, mạn đàm liên quan đến nguồn tài liệu thư viện, v.v... Khi đó, từng bước tạo hứng thú và hình thành thói quen nghiên cứu tài liệu cho sinh viên.

Điều kiện để tìm tòi, tích lũy nguồn tài liệu học tập của sinh viên khá thuận lợi, nhưng nguồn tài liệu học tập dù phong phú đến đâu mà việc khai thác sử

dụng thiếu khoa học, tùy tiện thì đó vẫn chỉ là tài liệu ở dạng tĩnh, là phương tiện thuần túy chưa đem lại hiệu quả trong việc sử dụng. Khả năng tự tìm kiếm và sàng lọc thông tin sẽ là một trong những yếu tố để đánh giá năng lực của sinh viên.

Ngày nay, trong thế giới mạng, siêu mạng, việc sử dụng internet ngày càng trở nên quen thuộc đối với sinh viên. Internet tạo nên “thế giới phẳng” nối các nền văn hóa, các kho tàng tri thức của các quốc gia trên thế giới gần nhau. Sinh viên có thể tìm kiếm, khai thác thông tin trên mạng phục vụ cho quá trình học tập, nghiên cứu của mình. Tuy nhiên, không phải sinh viên nào cũng biết cách khai thác và khai thác có hiệu quả các nguồn tài liệu này. Để giúp sinh viên tiếp cận và khai thác nguồn tài liệu, thư viện tổ chức, tập hợp các nguồn tin khác nhau một cách khoa học, hướng dẫn cách tra cứu và tạo lập thông tin.

Hầu hết các thư viện đại học trên địa bàn Hà Nội, TP HCM, các Trung tâm học liệu... khuyến khích sinh viên sử dụng internet phục vụ cho hoạt động học tập và nghiên cứu bằng cách giới thiệu nhiều trang web chứa thông tin hữu ích, phù hợp với từng chuyên ngành. Đối với mỗi loại tài liệu hay mỗi bộ sưu tập tài liệu, thư viện luôn nghiên cứu để đưa ra một công cụ tìm kiếm thích hợp, có giao diện tìm kiếm thân thiện, dễ sử dụng, cho phép tra cứu thông tin tại chỗ cũng như truy cập từ xa thông qua hệ thống tra cứu của thư viện. Sinh viên có thể tra cứu theo nhiều dấu hiệu tìm kiếm khác

nhau và có khả năng sắp xếp kết quả tìm kiếm theo nhiều tiêu chí khác nhau.

Việc hướng dẫn chi tiết cách tìm kiếm và khai thác hiệu quả các nguồn tài liệu luôn là mối quan tâm hàng đầu của các thư viện. Cán bộ thư viện không chỉ hướng dẫn kỹ thuật tra tìm mà còn hướng dẫn cách tìm kiếm, cách sử dụng các nguồn tài liệu trong và ngoài thư viện thông qua các hình thức như: hướng dẫn sử dụng thư viện, giải đáp thắc mắc, tổ chức các khóa huấn luyện, đào tạo người sử dụng thư viện, giới thiệu các phương tiện khai thác tài liệu, v.v.

Thư viện một mặt giúp tạo nên thông tin khoa học, mặt khác góp phần xác định khoa học của thông tin.

3. Kết luận

Chất lượng và hiệu quả giáo dục được nâng cao khi và chỉ khi tạo ra được năng lực sáng tạo của người học, khi biến được quá trình giáo dục thành quá trình tự giáo dục. Kiến thức của giảng viên truyền đạt trên lớp là những kiến thức nền tảng mà sinh viên cần phải nắm bắt. Tuy nhiên, nếu chỉ dừng lại ở những gì người thầy truyền đạt thì chắc chắn chưa đủ, bên cạnh người thầy đứng trên bục giảng, người thầy thứ hai của sinh viên chính là thư viện trường đại học.

Là một bộ phận của cộng đồng học tập, thư viện kết nối người học như những đối tác toàn diện trong quá trình học, hỗ trợ sinh viên định hình và tham gia vào các hoạt động học tập. Thư viện là địa chỉ đáng tin cậy trong việc cung cấp thông tin, tạo động cơ học tập, hình thành kỹ năng đọc tài liệu, kỹ năng tìm

kiếm, khai thác các nguồn tài liệu đáp ứng yêu cầu đổi mới phương pháp học tập của sinh viên.

Thư viện của trường đại học là trụ thủ tích cực, là môi trường rèn luyện không thể thiếu để sinh viên phát huy khả năng độc lập tư duy, sáng tạo. Hơn ai hết, sinh viên phải nhận thức rõ về vị trí và vai trò của thư viện thì mới đề ra phương

pháp học tập đúng đắn và đạt kết quả học tập tốt. Không chỉ đồng hành với sinh viên trong những năm tháng ngồi trên giảng đường, thư viện còn đồng hành với họ trong suốt cuộc đời.

Từ thư viện trường đại học, sẽ là những thư viện khác. Thư viện của cuộc sống, của sự nghiệp, bất kì ai cũng cần phải tìm kiếm trong một xã hội học tập.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Lê Quỳnh Chi (2009), “*Xây dựng thư viện đáp ứng với việc thay đổi phương pháp học tập mới của sinh viên Trường Đại học Sư phạm TP HCM*”, Đề tài cấp Bộ, MS: B2007.19.24.
2. Phạm Minh Hạc (2003), “Về đổi mới phương pháp dạy – học ở đại học và cao đẳng”, *Tạp chí Giáo dục*, (55).
3. Lê Ngọc Oánh (2006), “Thư viện góp phần đổi mới phương pháp giảng dạy và học tập ở bậc đại học”, *Bản tin Thư viện – Công nghệ thông tin Trường Đại học Khoa học Tự nhiên TP HCM*.
4. Nguyễn Thị Lan Thanh (2004), “Thư viện các trường đại học với việc nâng cao chất lượng giáo dục đại học”, *Tham luận tại Hội thảo “Đổi mới giáo dục đại học Việt Nam – Hội nhập và thách thức”*, Hà Nội.
5. Nguyễn Thị Thư (2007), “Thư viện với việc đổi mới phương pháp dạy và học ở đại học”, *Kỷ yếu Hội thảo khoa học Thư viện Trường Đại học Sư phạm TP HCM*.
6. Nguyễn Lâm Trung (2004), “Đổi mới phương pháp giảng dạy, nhu cầu cấp bách để nâng cao chất lượng đào tạo”, *Tham luận tại Hội thảo “Đổi mới giáo dục đại học Việt Nam – Hội nhập và thách thức”*, Hà Nội.

(Ngày Tòa soạn nhận được bài: 26-8-2011; ngày chấp nhận đăng: 07-9-2011)